

סקירה כללית

לגבי חלב (במקום בשר) בחלב
 - בבישול / באכילה
 - אפשר שלוקה / אינו לוקה -- ומדוע

הקדמה

- איסור "חלב" שייך רק לאכילה
- איסור "בשר בחלב" שייך גם לבישול

לכן בבישול חלב וחלב, "איסור חל על איסור" רלוונטי רק לגבי אכילה – לא לגבי בישול

רקע-1

בסוגיא קודמת, מובא ששמואל סובר ששייך איסור "בשר בחלב" בחלב בחלב
 או כי סובר איסור חל על איסור או בגלל ריבוי "גדי"

רקע-2

התורה התבטאה איסור אכילה בלשון "בישול" ("לא תבשל")
 - אפשר שמדה בישול לאכילה או אכילה לבישול

שאלה

האם לוקים מטעם איסור "בשר בחלב" על חלב בחלב – לגבי בישול / אכילה

תשובה - מחלקת

דינים אפשריים/טעם:		סוגים של חלב עם חלב	
טעם	דין		
אין שייך "איסור על איסור" כי בישול אינו אסור בחלב	לוקה	יותר פשוט	בישול
בישול דומיא דאכילה והרי אינו לוקה על אכילה – כי שם שייך "איסור על איסור"	אינו לוקה	אפשרי	
שייך "איסור על איסור" כי אכילה כן אסור בחלב	אינו לוקה	יותר פשוט	אכילה
אכילה דומיא דבישול והרי לוקה על בישול – כי שם אין שייך "איסור על איסור"	לוקה	אפשרי	
אם סוברים איסור חל על איסור			

סקירה כללית

מי חלב (הנשאר מיצירת גבינה)

- אינו נחשב "חלב" לגבי איסור נשר בחלב
- כן נחשב "חלב" לגבי הכשר לטומאה

מורכב!

כתיב "לא תבשל גדי בחלב אמו" – מדבר בחלב של אמו – עז.

מנין לחלב של אינו אמו או שאינו עז, דהיינו:

אינו עז:

1. בהמה (טהורה) אחרת (פרה, רחל)

אינו אמו:

2. "אחותו גדולה" (שנולדה בשנה קודמת ולכן אינה יכולה להתעשר יחד אתו)

3. או "אחותו קטנה"

4. בחלב עצמה (שנחלב טרם נשחטה)

לגבי 1 יש ריבוי של "לא תבשל..." פעם שניה

לגבי 2 יש מה מצינו (או אולי הריבוי של "לא תבשל..." פעם שלישית)

לגבי 3 יש מה מצינו

לגבי 4 יש הריבוי של "לא תבשל..." פעם שלישית

נציג תקציר מפורט של 1,2, ו-3. המצגת הטבלאית הבאה אחריו תקשור את הכול יחד ותבהיר את הדברים באופן מובנה. לאחר מכן נציג תקציר של 4.

① ברייתא

מנלן

("בחלב אמו" – משמע דוקא מחלב עז)

מנלן שאסור בחלב מסוגי בהמות (טהורות) אחרות

הוה אמינא

ק"ו: עז (אמו) קל שלא נאסרה עמו בהרבעה ...

פירכא

מצד שני עז חמור שנאסרה לשחוט עמו באותו יום

מסקנא

ריבוי: "בחלב אמו" פעם שניה

רקע

אין מתעשרים ביחד בהמות שנולדו בשנים שונות

הגדרות מונחים

"אחותו גדולה" – אותו מין בהמה וכבר נתעשרה

"אחותו קטנה" – אותו מין בהמה ועוד לא נתעשרה

מנלן

("בחלב אמו" – משמע דוקא אמו – וזה כולל באמא פחותה מבת שנה שעוד לא התעשרה)

מנלן **שאסור בחלב אחותו הגדולה** (שהתעשרה)?

הוה אמינא-1

ק"ו: אמא יכולה להתעשר יחד איתו (ובשל כך דומים/קלה) ומכל מקום אסורים לבשל ביחד...

פירכא

מצד שני אמו **חמור** שכן אסור לשוחטם באותו יום

מסקנא-1

ריבוי: "בחלב אמו" פעם שלישית

מסקנא-2

מצד השוה: **מאמו ומאחותו הקטנה**

מה לאמו **שחמורה** שאסור לשוחטם באותו יום – אחותו הקטנה **תוכיח**

הצד השוה שהוא חלב ואסור לבשל בו...

③ גמרא

מנלן

("בחלב אמו" – משמע דוקא אמו)

מנלן **שאסור בחלב אחותו הקטנה** (שלא התעשרה)?

תשובה

מצד השוה: **מאמו ומאחותו הגדולה**

מה לאמו **שחמורה** שאסור לשוחטם באותו יום – אחותו הגדולה **תוכיח**

מה לאחותו גדולה **שחמורה** שאינה משעשרת אתו – אמו **תוכיח**

הצד השוה שהוא חלב ואסור לבשל בו...

תצוגה טבלאית

אחותו קטנה	אחותו גדולה (כבר נתעשרה)	סוג בהמה אחרת (פרה ורחל)	אמו	חלב של מי:	
				לגבי יחד עם הגדי	פעולה
?	?	?	✓	חלבה אסור עם בשר הגדי?	הנושא
X	X	✓	X	אסורים בהרבעה?	ק"ו לסוג בהמה אחרת
X	✓	אינו שייך (אחותו היא אותו סוג)	X	אינם מתעשרים ביחד (באותו דיר)?	ק"ו לאחותו גדולה
X	X	X	✓	אסורה לשוחטם באותו יום?	פירכא: הרי מצד אחר אמו יותר חמורה

לעיל ב- "2) ברייתא" ב- "מסקנא-2" יצא שאין צורך ב"חלב אמו" השלישית להלן (במסקנא) נשתמש בו לרבות שבשרה אסור בחלב **עצמה**

הגדרות מונחים

"פרי" האם (היינו מה שהאמא יוצרת) – יש שני סוגים:

- ילד
- חלב

מנלן

מנלן שאסור בשרה עם חלבה של **עצמה** (שנחלב טרם נשחטה)

הוה אמינא

ק"ו:

לגבי **שחיטה** ביום אחד:

קל: מותר פרי עם פרי (היינו שני ילדים)

ואפילו הכי חמור: שנאסר פרי (ילד) עם האם

כל שכן לגבי **בישול** (בשר בחלב)

שחמור: שאסור פרי עם פרי (בשר הבן עם חלב האם)

כל שכן **שאסור פרי** (חלב) עם (בשר) האם

פירכא

הוה אמינא

יש כמה ניסויים לפרוך ממקרים שרואים **שאסור** "פרי עם פרי" ומכל מקום **מותר** "פרי עם אמו"

ולגבי כולם (חוץ מן האחרון) דוחים ששונה שם שאין אסור מטעם פרי עם פרי אלא מבחינה אחרת

- לא ניכנס כאן לפרטים

מסקנא

יש צד **קל** בבישול **פרי** (חלב) עם (בשר) האם

- שהם גוף אחד

מסקנא

"בחלב אמה" (השלישית) מרבה

מורכב מאד!

יש 6 שיטות/גישות מנלן שבשר בחלב אסור באכילה ובהנאה
(השיטה הרביעית מתייחסת לאיסור הנאה בלבד)

הגישה הראשונה מורכבת. הגישה האחרונה מורכבת במיוחד.
כעת נציג תקצירים תמציתיים עבור הגישה הראשונה והגישה האחרונה.

מנלן-1:

יש דרשה שכל שנעשה בו איסור – **אסור באכילה**
(למעט שתוצאות האיסור – **מותרים** באכילה – כפי שרואים בשבת [שחמור – לומדים ממנה לאיסורים יחסית קלים])
(יש כמה יוצאים מן הכלל...)
והרי בבשר בחלב מדובר לאכול אותו בעצמו – לכן אסור באכילה

לומדים מנבילה שכל איסור אכילה שלא פירט בו היתר הנאה – הריהו אסור בהנאה
והרי בשר בחלב כנ"ל אסור באכילה – לכן אסור גם בהנאה

מנלן-6:

איסור **אכילה** – מגזירה שוה מטריפה

איסור **הנאה** – מקל וחומר מערלה (הקל)
קושיא: יש צד חמור לערלה
תירוץ: חמץ יוכיח
קושיא: יש צד חמור לחמץ
תירוץ: כלאי הכרם יוכיח

יש 4 קושיות ותירוצים על הגישה הזאת...

- **מנלן שבשר בחלב אסור באכילה:**

"לא תאכל כל תועבה" – כל שתעבתי לך לא תאכל (וכאן הרי שמתועב בבישול)

הגבלה

היינו לגבי שהמעשה **עצמו** - אסור באכילה (כמו כאן בבשר בחלב)

אבל לא כשמדובר על **תוצאותיו**

לומדים את זה ממלאכות שבת שמותרים (מדאורייתא)

- "קדש היא לכם" – היא קדש ואין מעשיה קדש

- ולומדים ק"ו משבת החמור לאיסורים אחרים שמדובר בתוצאות (דש וחוסם)

יוצא מן הכלל

להלן איסורים ("תעבתי לך") שמדובר **במעשה עצמו**, ובכל זאת **מותרים** באכילה (מהטעם שמפורט בכל אחד):

- **כלאי בהמה**

- מדאסר התורה כלאי בהמה **לגבוה** – מכלל **שלהדיוט** מותר

- **כלאי זרעים**

- הוקש לכלאי בהמה

- **אותו ואת בנו**

- מדאסר התורה מחוסר זמן **לגבוה** – מכלל **שלהדיוט** מותר

- **שילוח הקן**

-סברא – לא אמרה תורה לשלוח לתקלה

- **מנלן שבשר בחלב אסור בהנאה:**

כל "לא תאכל" שלא פירש בו היתר הנאה (כדרך שפירט בנבילה) אסור גם בהנאה

לומדים את זה מנבילה ...

מנלן-2 (ר"ל)

- **מנלן שבשר בחלב אסור באכילה ובהנאה:**

(בקרן פסח:) "אל תאכלו ממנו נא ובשל **מבושל** במים"

- "מבושל" מיותר – ללמד על בישול אחר (בשר בחלב) שהוא כזה – אסור באכילה והנאה

מנלן-3 (רבי)

- **מנלן שבשר בחלב אסור באכילה:**

גבי פסולי המוקדשים: "רק הדם **לא תאכלו**...**לא תאכלנו**"

- מיותר לבשר ודם לאיסור אכילה

מהקשר של פסולי המוקדשים שכשני מינים (כקדשים: אסורים בגיזה ועבודה, וכחולין: מותרים באכילה) מרבים את בשר בחלב ששני מינים הם

- **מנלן שבשר בחלב אסור בהנאה:**

"כי עם **קדוש** אתה...לא תבשל גדי בחלב אמו"

וכתיב "לא יהיה **קדש** מבני ישראל" – שמדובר בהנאה

• מנלן שבשר בחלב אסור בהנאה:

"לא תאכלו כל נבילה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה , או מכור לנכרי ...לא תבשל גדי בחלב אמו"
- אל תמכר לנכרי בישול גדי בחלב

• מנלן שבשר בחלב אסור באכילה ובהנאה:

3 פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו"
לאיסורי בישול, אכילה, הנאה

חומר עזר

להלן טבלה המציגה עבור כל איסור האם הגישה היא מחמירה או מקילה, בהתאם למאפיינים השונים. הטבלה מיועדת לשמש כעזר בעת ההתמודדות עם התשובה המורכבת של איסי בן יהודה.

איסורים:	בשר בחלב	ערלה	חמץ בפסח	כלאי הכרם	1. חורש בשור וחמור 2. חוסם ודש	נבילה
מאפיינים						
אסור באכילה?	✓ (מגזירה שוה מטריפה)	✓	✓	✓	X	✓
אסור בהנאה?	✓ (מקל וחומר מערלה)	✓	✓	✓	X	X
נעבדה בו עבירה?	✓	X	✓	✓	✓	X
לא היתה לו שעת הכושר?	X	✓	X	X	X?	X?
ענוש כרת?	X	X	✓	X	X	X
גידולי קרקע	X	✓	✓	✓	X	X

מנלן

• מנלן שבשר בחלב אסור באכילה:

גזירה שוה:

- "כי עם קדש אתה...לא תבשל בשר בחלב אמו"

- "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלון"

מה להלן אסור (באכילה) אף כאן

• מנלן שבשר בחלב אסור בהנאה:

ק"ו:

מערלה שלא נעבדה בה עבירה מכל מקום אסורה בהנאה

כל שכן בשר בחלב שנעבדה בה עבירה (בבישולו) – בודאי אסורה בהנאה

קושיא: מצד שני ערלה חמורה מבשר בחלב שלא היתה לה שעת הכושר

תירוץ: חמץ בפסח יוכיח שהיתה לו שעת הכושר ומ"מ אסור בהנאה

קושיא: יש צד חמור לחמץ שאין לערלה – שענוש כרת

תירוץ: כלאי הכרם יוכיח שאין ענוש כרת ומ"מ אסור בהנאה

קושיא-1

למה שצריכים הגזירה שוה ללמד שאסור באכילה וא"א ללמוד איסור אכילה (בנוסף לאיסור הנאה) מהק"ו מערלה

אז יש לפרוך חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה ודש בה יוכיחו שכן **נעבדה בהם עבירה** ומכל מקום **מוותרים באכילה ובהנאה** - לכן צריכים הגזירה שוה ללמד שבשר בחלב **אסור באכילה** - ולכן יותר חמור מחורש בשור ובחמור ששם **מוותר באכילה**

קושיא-2

למה צריכים להכניס את **כלאי הכרם** (ישות שלישית) לומר כלאי הכרם יוכיח **שאיין ענוש כרת** ומ"מ **אסור בהנאה** - למה לא להשיב **מערלה** לומר ערלה תוכיח **שאינה ענושה כרת** ומ"מ **אסורה בהנאה ואז לומדים במה הצד (הצד השוה שאסור באכילה וגם אסור בהנאה) במקום בקל וחומר**

תירוץ

(תירוץ-1): אין ללמוד במה הצד, כי יש לו פירכא מנבילה שאסורה באכילה ומכל מקום מותרת בהנאה

פירכא על תירוץ-1: כלל-1 של ר"ל: במה הצד לא פרכין "מעלמא" (היינו מישות אחרת חוץ משני המלמדים)

תירוץ-2: אין ללמוד במה הצד, כי יש לו פירכא מה לשניהם (ערלה וחמץ) שהם גידולי קרקע (לעומת בשר בחלב שאינו גידולי קרקע)

קושיא על תירוץ-2: א"כ גם בלי מה הצד יש אותה פירכא על כלאי הכרם שהוא גידולי קרקע

תירוץ: כלל-2 של ר"ל: (אמנם במה הצד פרכין כלשהו, אך) בק"ו לא פרכין כלשהו אלא רק קלות וחמורות

קושיא-3

קושיא-3: למה אין לפרוך מה לשלשתם (ערלה, חמץ וכלאי הכרם) שכן גידולי קרקע (אמנם לפי כלל-2 של ר"ל הנ"ל כשאנו מה הצד אלא ק"ו לא פרכין כל שהו אלא רק קולות וחמורות - אך כיון שלכולם יש אותה תכונה יש לפרוך)

תירוץ

הבהרת כלל-2 של ר"ל: כשלומדים (ק"ו) מאחד, פרכין רק קולא וחומרא

כשלומדים משנים (אפילו בק"ו - לא במה הצד) פרכין אפילו כלשהו

כשלומדים משלשה - תלוי בסוג הלימוד:

- אם במה הצד - אכן פורכים מעלמא

- אם בק"ו - אין פורכים מעלמא

-- לכן איסי בן יהודה למד משלשה ובסגנון ק"ו כדי למנוע פירכא מכלשהו ("גידולי קרקע")

קושיא-4

(מאחר ואינו דורש מה הצד אלא ק"ו, קשה:) למה אין לפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר (דומה לערלה)

ההנחה עכשיו שכלאים שייכים רק למה שגדל - לא להזרע - והרי מה שגדל נאסר מיד - לא היתה לו שעת כושר

תירוץ

ההנחה הנ"ל אינה נכונה - אלא כלאי הכרם "עיקרן" (היינו הזרע) נאסר - בלי לגדול - כאשר נשרש (במצב כלאים) הרי לזרע היתה שעת הכושר (עד שנשרש - יחד עם כרם)

קושיא על הנחת התירוץ: יש משנה (כלאים ז, ח) שהמעביר עציץ נקוב שיש בו שתול בתוך כרם - נאסר מטעם כלאים רק אם הוסיף (מאתיים אאז מה שגדל אינו בטל)

- הרי רואים שנאסר רק אם גדל!

תירוץ: תלוי - אם עדיין לא השריש אז מספיק בהשרשה - אין צורך בגדילה - אבל אם כבר השריש אז צריכים גדילה

מנלן: 2 פסוקים: "המלאה" ו"הזרע"